

Sygn. akt I PK 143/16

POSTANOWIENIE

Dnia 23 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z powództwa A. S.
przeciwko O. Spółce z o.o. w C.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 23 marca 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w C.
z dnia 17 grudnia 2015 r., sygn. akt IV Pa (...),

I odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania

II zasądza od pozwanego na rzecz powoda 2.400 zł (dwa tysiące czterysta) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w C. wyrokiem z dnia 17 grudnia 2015 r. oddalił apelację pozwaną O. Spółki z o.o. w C., wniesioną od wyroku Sądu Rejonowego w C. z dnia 15 czerwca 2015 r.

W rozpoznawanej sprawie powód A. S. domagał się zasądzenia należności tytułem zwrotu kosztów noclegu. Sąd Rejonowy uwzględnił roszczenie. Ustalił, że powód był zatrudniony na stanowisku kierowców. Otrzymywał zgodnie z umową wynagrodzenie zasadnicze oraz diety za dobę podróży służbowej na obszarze kraju, według przepisów określonych przez właściwego ministra, i diety za dobę

podróży służbowej poza granicami kraju w wysokości 100 zł niezależnie od kraju. W § 18 pkt 4 regulaminu wynagradzania (obowiązującego w okresie sporu) przewidziano, że pracownikowi będzie przysługiwać zwrot kosztów noclegu albo ryczałt za nocleg, chyba że pracodawca zapewni nocleg. Sąd ustalił, że we wskazanych okresach pracodawca nie zapewnił powodowi noclegu, nie wypłacił też ryczałtu za nocleg.

Sąd Rejonowy zasądzając na rzecz powoda ryczałt za noclegi kierował się art. 77⁵ § 3 - 5 k.p. w związku z art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców., a także przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991, dalej powoływane jako rozporządzenie z dnia 19 grudnia 2002 r.).

W ocenie Sądu pierwszej instancji w zakresie sformułowania „bezpłatny nocleg” należy posiłkować się uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, OSNP 2014 nr 12, poz. 164, zgodnie z którą zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r., co powoduje, że pracownikowi przysługuje zwrot kosztów noclegu na warunkach i w wysokości określonych w § 9 ust. 1-3 tego rozporządzenia albo na korzystniejszych warunkach i wysokości, określonych w umowie o pracę, układzie zbiorowym pracy lub innych przepisach prawa pracy.

Apelacja pracodawcy nie przekonała Sądu drugiej instancji. Sąd ten podzielił ustalenia faktyczne, jak również ocenę prawną Sądu Rejonowego. Podkreślił, że regulamin wynagradzania z dnia 1 września 2007 r., obowiązujący u pozwanego w wersji aktualnej do 31 grudnia 2012 r., przewidywał w § 18, że pracownikowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadania służbowe poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy lub poza stałym miejscem pracy przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową - ust. 1. Wypłata tych należności następuje w wysokości i na zasadach określonych

w odrębnych przepisach dla pracownika zatrudnionego w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej, z zastrzeżeniem ust. 3 (dotyczącego wysokości diet) - ust. 2. W § 18 ust. 4 pracodawca zastrzegł, że pracownikowi przysługuje zwrot kosztów noclegu albo ryczałt za nocleg, chyba, że pracodawca zapewnił bezpłatny nocleg. Nie określił wysokości ryczałtu. W rezultacie Sąd Okręgowy uznał, że pracownikom należy się ryczałt za noclegi w wysokości określonej przepisami powszechnie obowiązującymi.

Skargę kasacyjną wywiódł pozwany. Uzasadnił, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, sprowadzające się do pytania, czy na tle podjętej przez Sąd Najwyższy uchwały z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 należy uznawać, iż pracownik - kierowca jest uprawniony do żądania zwrotu kosztów noclegu w postaci ryczałtu w sytuacji odbywania tych noclegów w kabinie pojazdu wyposażonego w pakiet sypialny nie ponosząc z tego tytułu żadnych kosztów ? W ocenie skarżącego, z założenia ryczałtowy zwrot kosztów winien mieć miejsce wyłącznie w sytuacji poniesienia wydatku związanego z noclegiem, gdy pracownik nie przedstawił faktury potwierdzającej wysokość usługi.

Zdaniem pozwanego w sprawie zachodzi również potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, to jest art. 77⁵ § 1, 3, 4 i 5 k.p. w zw. z § 2 ust. 2 lit. B oraz § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej. W związku z uchwałą z dnia 19 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 Sąd Najwyższy opowiedział się za zasadnością roszczeń kierowców, niezależnie od postanowień regulaminu wynagradzania obowiązujących w spółce. Tymczasem w wyroku z dnia 15 września 2015 r., II PK 248/14 Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że odwoływanie się do treści art. 77⁵ § 5 k.p. (a zatem przepisów bezwzględnie obowiązujących, co uczynił również Sąd w niniejszej sprawie) jest uprawnione jedynie wówczas, gdy regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień, o których mowa w art. 77⁵ § 3 k.p., czyli kwot należności dotyczących podróży służbowych. W zaistniałej sytuacji wyjaśnienia zatem wymaga, czy podstawą badania Sądu w pierwszej kolejności nie powinny być ustalenia stron w

zakresie zwrotu kosztów podróży poprzedzające lub towarzyszące zawarciu umowy o pracę, czy też przepisy bezwzględnie obowiązujące.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawiera argumentów uzasadniających jej przyjęcie do rozpoznania.

Pozwany jest autorem więcej niż jednej skargi kasacyjnej, wniesionej w sprawach rozpoczętych powództwami własnych pracowników. Ma to znaczenie, jeśli weźmie się pod uwagę, po pierwsze, że dotyczą one tego samego rodzaju roszczeń (ryczałtu za noclegi), a po drugie, że jedna ze spraw została rozpoznana przez Sąd Najwyższy.

W sprawie o sygnaturze I PK 300/15 Sąd Najwyższy w dniu 21 lutego 2017 r. wydał wyrok oddalający skargę kasacyjną pozwanego. Rozstrzygnięcie zapadło w identycznym stanie faktycznym i prawnym. W sprawie tej pozwany uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej zgłaszał to samo zagadnienie prawne i potrzebę wykładni tych samych przepisów prawnych. Sąd Najwyższy udzielił odpowiedzi na podnoszone wątpliwości.

Odnosząc się do zagadnienia prawnego Sąd Najwyższy podkreślił, że w okresie spornym u pozwanego pracodawcy nie było szczegółowej regulacji w zakresie dochodzonych w sprawie ryczałtów za noclegi. W takim wypadku art. 77⁵ § 5 k.p. przewiduje, że gdy układ zbiorowy pracy, regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień, o których mowa w § 3, pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży służbowej odpowiednio według przepisów, o których mowa w § 2. Dyspozycja tego przepisu jest w pełni adekwatna do rozpoznawanego sporu. Po pierwsze, przepis posługuje się zwrotem „nie zawiera postanowień o których mowa w § 3”. Chodzi więc o sytuację, w której zakładowe źródła prawa pracy nie regulują należności z tytułu podróży służbowej. Brak regulacji należy dekodować rodzajowo, to znaczy jeżeli pracodawca ureguje kwestię diet, a pomija inne koszty podróży, to oznacza że u pracodawcy nie ma postanowień, o których mowa w art. 77⁵ § 3 k.p. Po wtóre, występujący w tym przepisie zwrot „na pokrycie kosztów podróży” nie powinien być interpretowany

tylko jako zwrot udokumentowanych kosztów podróży. Przede wszystkim odesłanie do przepisów rozporządzenia pozwala dostrzec, że na zwrot kosztów podróży składają się: diety, zwrot kosztów przejazdów i dojazdów, noclegów i innych wydatków, określonych przez pracodawcę odpowiednio do uzasadnionych potrzeb (§ 2 rozporządzenia). Stąd użyte przez ustawodawcę w art. 77⁵ § 3 k.p. sformułowanie „na pokrycie kosztów podróży” ma szeroki kontekst i obejmuje wszelkie koszty (należności), jakich rekompensaty może oczekiwać pracownik. Podstawowym kosztem, związanym z podróżą służbową, jest koszt noclegu. Formuła § 9 ust. 1 rozporządzenia z 19 grudnia 2002 r. opiera się na zasadzie zwrotu kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem w wysokości limitu określonego w załączniku do rozporządzenia. Zaniechanie przedłożenia rachunku nie oznacza braku kosztów noclegu po stronie pracownika, a nocleg w kabinie pojazdu nie może być uznany za zapewnienie bezpłatnego noclegu. Brak rachunku za nocleg oznacza, że pracownikowi przysługuje ryczałt za nocleg w wysokości 25% limitu. Racjonalność tego rozwiązania oznacza, że faktycznie wybór należy do pracownika, który albo przedkłada rachunek albo uzyskuje prawo do ryczałtu.

Zauważyć należy, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, LEX nr 2110562). Jeżeli zagadnienie prawne było już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, skarżący powinien wykazać, że wystąpiły okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2015 r., I PK 4/15, LEX nr 1661934 i z dnia 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 1652383), co nie zostało uczynione w niniejszej skardze. Kierując się tą wytyczną, trzeba wskazać, że Sąd Najwyższy nie powinien przyjmować do rozpoznania kolejnych skarg kasacyjnych tej samej strony, opartych na identycznych ustaleniach faktycznych i ocenie prawnej. Rola najwyższej instancji sądowej nie polega na instancyjnym rozstrzyganiu sprawy, jest nią natomiast sprawowanie wymiaru sprawiedliwości przez zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów (art. 1 pkt 1a ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym). Oznacza to, że przesądzenie

danej kwestii jurydycznej przez Sąd Najwyższy, sprawia, że w obrocie prawnym nie występuje już niepewność konieczna do określania zagadnienia prawnego jako „istotne”. Nie doszło zatem do ziszczenia się warunku z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Co się tyczy potrzeby wykładni przepisów budzących wątpliwości, to w uzasadnieniu wyroku z dnia 21 lutego 2017 r. Sąd Najwyższy dokonał ich wszechstronnej wykładni. Odnosił się również do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, Dz.U. 2016 r., poz. 2206. Nawiązując wprost do wątpliwości interpretacyjnych podnoszonych przez skarżącego, trzeba podkreślić, że między stanowiskiem wyrażonym w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, a wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2015 r., II PK 248/14, nie ma rozdzwiku. Wystarczy uważnie zapoznać się ze stanem faktycznym i kontekstem prawnym, stanowiącym podłoże omawianych judykatów. W uchwale rozstrzygano samą zasadę, chodziło o to, czy nocleg w kabinie samochodu koresponduje z zapewnieniem przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia. Przedmiotem zagadnienia nie był natomiast sposób uwolnienia się przez pracodawcę z obowiązku zapłaty ryczałtu za noclegi. Kwestię tę rozwinął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 września 2015 r., wyjaśniając, że skoro strony skonkretyzowały w umowie o pracę wysokość należności przysługujących pracownikowi - kierowcy międzynarodowemu z tytułu podróży służbowych, to nie jest ona nieważna tylko dlatego, że kwestia ta powinna zostać ustalona w regulaminie wynagradzania. Okazuje się zatem, że poważne wątpliwości, czy też rozbieżności w orzecznictwie, na które wskazuje powód, nie występują.

Skarga kasacyjna nie może zostać przyjęta do rozpoznania w oparciu o przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. również z innego powodu. U podstaw potrzeby wykładni przepisów zdaniem pozwanego leży założenie, że to sąd powinien dokonać ustaleń faktycznych treści umowy o pracę. Można się z tym zgodzić, jednak z zastrzeżeniem, że w myśl art. 232 k.p.c. strony przedłożą dowody umożliwiające poczynienie odpowiednich ustaleń. W rozpoznawanej sprawie treść umowy o pracę nie była oceniana, gdyż zarówno powód, jak i pozwany nie kwestionowali jej postanowień. Oznacza to, że relacja zachodząca między porozumieniem stron co do ryczałtu za noclegi a przepisami prawa określającymi to

świadczenie, nie występowała. Dodać do tego należy, że na etapie postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). W rezultacie trzeba uznać, że wykładnia przepisów prawa materialnego, w kierunku postulowanym przez pozwanego, nie ma wpływu na wynik sprawy. Ma to znaczenie, jeśli weźmie się pod uwagę, że poważne wątpliwości przy wykładni przepisu muszą być osadzone w konkretnym stanie faktycznym sprawy. Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami dokonanymi przez sąd drugiej instancji. Oznacza to, że potrzeba wypowiedzenia się przez najwyższą instancję sądowniczą, wprawdzie ma charakter abstrakcyjny, jednak nie może zostać oderwana od stanu faktycznego przyjętego w konkretnej sprawie. Wątpliwości podnoszone przez skarżącego nie korespondują z tą zależnością, co zmusza do uznania, że nie wystąpiły przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2015 r., I PK 23/15, LEX nr 2021942; z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 592/14, LEX nr 1678067).

Z przedstawionych względów wynika, że należało na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzec jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto kierując się regułą z art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c.